

Patricija Gril

**Na tečaj: učenje in poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika
v Sloveniji**

objavljeno v:

Nataša Pirih Svetina, Ina Ferbežar (ur.): *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi
in tuji jezik. Obdobja 41*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-41/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2022.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

NA TEČAJ: UČENJE IN POUČEVANJE SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA IN TUJEGA JEZIKA V SLOVENIJI

Patricija Gril

Medvode

pk6120@student.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.41.117-127

V prispevku se na kratko ozremo v zgodovino poučevanja slovenščine kot drugega in tujega jezika v Sloveniji, nato pa predstavimo raziskavo trenutnega stanja. S spletnim iskanjem smo poiskali ustanove ponudnice tečajev slovenščine kot drugega in tujega jezika v Sloveniji, z anketo za izvajalce pa podrobneje analizirali ponudbo in izvajanje tečajev slovenščine za odrasle. Nazadnje na podlagi ugotovitev izpostavimo aktualne priložnosti za izboljšanje dostopnosti in kakovosti tečajev.

slovenščina kot drugi jezik, tečaji slovenščine, učenje, poučevanje

This article briefly examines the history of teaching Slovenian as a second and foreign language in Slovenia and then presents a survey of the current situation. An online search was used to find institutions offering Slovenian as a second and foreign language in Slovenia, and a questionnaire for the providers was used to analyze the selection and provision of Slovenian courses for adults in greater detail. Finally, based on the findings, current opportunities to improve the accessibility and quality of courses are highlighted.

Slovenian as a second language, Slovenian courses, learning, teaching

1 Uvod

Slovenščina kot drugi in tuji jezik (SDTJ) je sčasoma postala pomembno in razvejano področje. Zanimanje za učenje slovenščine se vse od osamosvojitve Slovenije veča, področje se hitro razvija in širi. O tem priča tudi rast števila ponudnikov tečajev slovenščine. V nadaljevanju bomo predstavili ponudbo in izvajanje tečajev za odrasle v Sloveniji, nato pa izpostavili aktualne izzive oz. priložnosti, ki se pojavljajo pri učenju in poučevanju SDTJ. Pokazali bomo tudi morebitne spremembe, ki so se zgodile od zadnje podobne raziskave, ki sta jo leta 2009 opravili Nataša Pirih Svetina in Zuzanna Krystyna Kobos (Kobos, Pirih Svetina 2009).

2 Pogled nazaj

Današnje možnosti za učenje SDTJ je treba postaviti v zgodovinski kontekst, saj je občutek, da je SDTJ mlada veja slovenistike, varljiv. Družbene okoliščine so skozi zgodovino kljub podrejenosti jezika ustvarjale potrebo po učenju slovenščine tudi za tujejezične govorce (Zemljarič Miklavčič 2004: 188). Učenje SDTJ se je tako začelo

že vsaj na začetku 17. stoletja, vendar je v glavnem potekalo s pomočjo jezikovnih priročnikov, večinoma slovníc (Zemljarič Miklavčič 1999: 246). O poučevanju, kakršnega poznamo danes, vse do druge polovice 20. stoletja ne moremo govoriti.

Leta 1965 so se v Ljubljani začeli tečaji slovenščine za udeležence Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture, leta 1970 je bil ustanovljen lektorat slovenščine za tuje študente na Filozofski fakulteti (Pirih Svetina 2020: 27). Tečaje za tuje študente je od konca šestdesetih let organizirala Univerza v Ljubljani (Kobos, Pirih Svetina 2009: 204), v sedemdesetih in osemdesetih letih pa tečaje slovenskega jezika najdemo tudi med vsebinami Delavske univerze Boris Kidrič (Mohorčič Špolar 1998: 36). Z osamosvojitvijo Slovenije so se potrebe po učenju jezika znatno povečale. Leta 1991 je bil ustanovljen Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik, ki deluje v okviru Oddelka za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (Kobos, Pirih Svetina 2009: 205). Povezal je vse takrat obstoječe dejavnosti na področju SDTJ in tudi v 21. stoletju ostaja vodilna ustanova na tem področju.

Pregled ponudbe vseh izvajalcev tečajev SDTJ za odrasle v Sloveniji zaradi njihove številčnosti danes ni mogoč, informacije na spletu pa so skope. Kobos in Pirih Svetina sta leta 2009 v raziskavi predstavili »vsaj približen pregled ponudbe tečajev slovenščine« (prav tam: 205) in našli 52 izvajalcev. Ker podatek o številu ponudnikov po toliko letih ni več zanesljiv, smo se maja 2021 lotili podobne raziskave.

3 Analiza aktualne ponudbe tečajev slovenščine

3.1 Spletno iskanje

Najprej smo pregledali razvid izvajalcev javno veljavnih programov vzgoje in izobraževanja,¹ nato pa še s spletnim iskanjem² skušali zbrati kar največ ponudnikov tečajev slovenščine za odrasle³ v Sloveniji. Našli smo 102 ponudnika, gotovo pa nismo evidentirali vseh. Med njimi je skoraj polovica jezikovnih šol, dobra tretjina ljudskih univerz in podobnih javnih zavodov, preostali pa so različni zasebni zavodi in podjetja, knjižnice, mladinski, večgeneracijski, izobraževalni in raziskovalni centri, univerze ter prostovoljske organizacije. Glede na to, da se je med letoma 2009 in 2021 v Slovenijo vsako leto priselilo med 14 in 36 tisoč ljudi (SiStat), porast ponudbe tečajev očitno sledi velikemu povpraševanju.

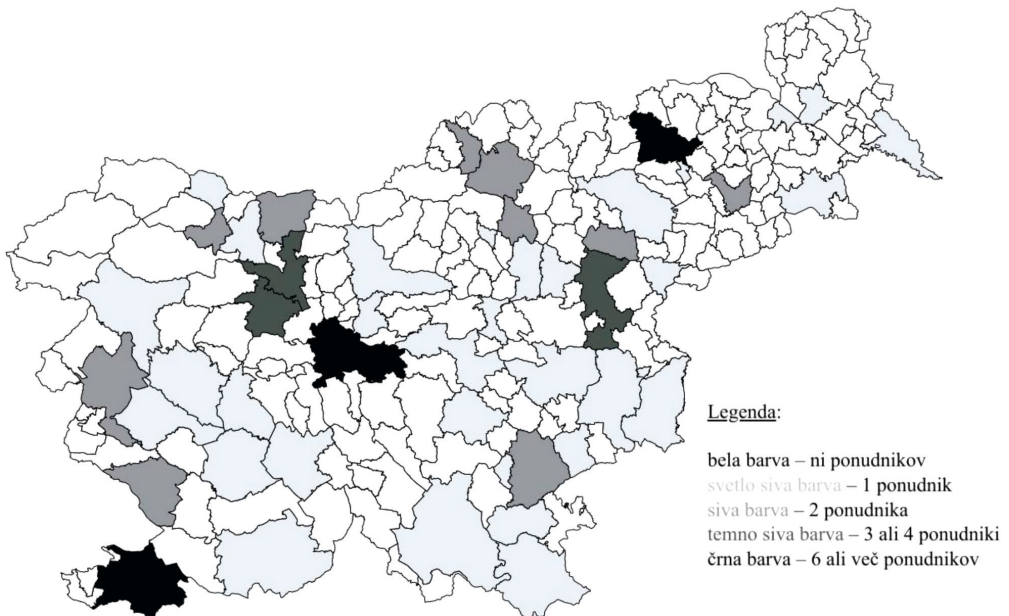
Zanimala nas je regionalna pokritost ponudbe po državi. Ponudniki imajo sedeže v 48 slovenskih občinah: v 32 občinah je prisoten po en ponudnik, v desetih po dva, v dveh po trije, v Kranju štirje, v Kopru jih je šest, v Mariboru osem in v Ljubljani 27.

Kot je razvidno s Slike 1, najdemo ponudnike skoraj po vsej državi. V primerjavi s prejšnjo raziskavo (Kobos, Pirih Svetina 2009: 207) se je ponudba najbolj razširila v gorenjski regiji.

1 Vanj so vpisani ponudniki, ki tečaje izvajajo po javno veljavnem izobraževalnem programu *Slovenščina kot drugi in tuji jezik* (2020) ali *Začetna integracija priseljencev* (2011).

2 Uporabili smo brskalnik Google Chrome (različica 89.0).

3 Naj poudarimo, da smo se pri raziskovanju omejili na tečaje za odrasle.

Slika 1: Ponudniki tečajev slovenščine po občinah, maj 2021.

3.2 Anketa

Ker smo želeli o tečajih vedeti več, smo s pomočjo orodja 1KA ustvarili anonimni anketni vprašalnik, sestavljen iz 25 vprašanj s podvprašanji. 18 vprašanj je bilo zaprtega, 7 pa odprtega tipa. Vprašalnik smo maja 2021 po elektronski pošti razposlali vsem ponudnikom. Izpolnili so ga organizatorji tečajev s 65 ustanov, tj. 64 % na spletu evidentiranih in v raziskavo zajetih ponudnikov. Med sodelujočimi ustanovami je bilo 36 javnih zavodov, 19 zasebnih jezikovnih šol, šest zasebnih zavodov ter po ena prostovoljska organizacija, zasebni izobraževalni center in jezikovna zadruga. Nekateri ponudniki imajo dolgo tradicijo izvajanja tečajev, drugi so z dejavnostjo komaj začeli – kot prvo leto izvajanja navajajo leta med 1960 in 2021.

3.3 Izsledki

3.3.1 Ponudba tečajev

Kobos in Pirih Svetina (2009: 206) sta ugotovili, da se najpogosteje izvajajo splošni tečaji (67 %), sledita individualno poučevanje (21 %) in priprava na izpit iz znanja slovenščine na osnovni ravni (12 %). 12 let kasneje so še vedno najbolj razširjeni splošni tečaji (izvaja jih 90 % sodelujočih ustanov), na drugem mestu ostaja individualno poučevanje (63 % ustanov). Razširila se je tudi ponudba specializiranih tečajev (40 % ustanov), 34 % sodelujočih ustanov izvaja program *Začetna integracija priseljencev* (sprejet leta 2011) in tečaje Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje,⁴

⁴ Ker so tečaji Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje in program *Začetna integracija priseljencev* namenjeni posebnim skupinam (brezposelnim oz. priseljencem iz tretjih držav), jih, čeprav gre za tečaje splošne slovenščine, obravnavamo kot ločeni kategoriji.

ki so zaživali s spremembo *Zakona o urejanju trga dela*. Ta namreč od leta 2019 zahteva znanje slovenskega jezika na vstopni ravni (A1) najkasneje 12 mesecev po prijavi v evidenco brezposelnih oseb (*Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela* 2019). Med specializiranimi tečaji so najbolj razširjeni priprava na izpit iz slovenščine (83 %) in tečaji za zdravstvene delavce (42 %), sledijo tečaji za starše otrok priseljencev (33 %), tečaji za turiste (33 %), opismenjevanje v slovenščini (25 %), redki pa ponujajo tečaje za poslovneže, begunce, albansko govoreče ženske in opolnomočenje žensk. Daleč največje zanimanje učeči se kažejo za tečaje na začetni ravni.

Po intenzivnosti so tečaji zelo raznoliki. Udeleženci se z učitelji srečujejo enkrat do petkrat tedensko, srečanje pa traja od ene do osmih šolskih ur – pri tem obe skrajnosti navajajo izvajalci individualnih tečajev, ki poudarjajo veliko mero prilagajanja udeležencem. Povprečno trajanje srečanja je sicer 3,4 ure, nekateri organizatorji pa dodajajo, da srečanja na daljavo trajajo krajši čas kot srečanja v živo.

3.3.2 Način izvedbe tečajev

O načinu izvedbe tečajev Kobos in Pirih Svetina leta 2009 nista spraševali. Samoumevno je bilo, da tečaji potekajo v živo. Naša raziskava je pokazala, da je do leta 2019 tečaje na daljavo izvajalo 12 % sodelujočih ponudnikov. Leta 2020 pa je 88 % ustanov način izvajanja tečajev prilagodilo zaradi epidemije covid-19,⁵ tako da se je na teh ustanovah način izvedbe v letu 2020 razlikoval od izvedbe leta 2019. Nekateri v letu 2020 (vsaj od marca dalje zaradi epidemije) tečajev niso izvajali, mnogi so tečaje s pomočjo videokonferenčnih platform in spletnih učilnic predstavili na splet, drugi so jih prekinili in nadaljevali kasneje. Na eni od ustanov so umaknili ponudbo skupinskih tečajev in poučevali le individualno.

V letu 2021 je 88 % sodelujočih ustanov izvajalo tečaje v živo, 47 % tečaje prek spleta oz. na daljavo, 56 % pa naj bi jih izvajalo kombinirane tečaje – deloma v živo in deloma prek spleta. Pri tako velikem deležu slednjega, sicer doslej netipičnega načina izvedbe dopuščamo možnost, da so organizatorji vprašanje⁶ različno razumeli. Mišljena je bila hibridna izvedba, dalo pa bi se razumeti tudi kot kombinacijo dela v razredu in samostojnega učenja (npr. s pomočjo spletne učilnice). Opažamo, da je kljub možnostim izvedbe v živo veliko ponudnikov, ki tečajev na daljavo prej niso izvajali, te obdržalo v redni ponudbi.

3.3.3 Povezovanje z okoljem

Približno tretjina sodelujočih ustanov se pri načrtovanju in izvajanju tečajev povezuje z lokalno skupnostjo. Navajajo sodelovanje s kulturnimi, izobraževalnimi

5 Zanimalo nas je, ali se je v času epidemije trend obiskanosti tečajev spremenil, zato smo ponudnike prosili za podatke o skupnem številu udeležencev v letih 2019 in 2020. Izkazalo se je, da so imele sodelujoče ustanove leta 2019 povprečno 88 udeležencev, leta 2020 pa 55. Leta 2019 je bilo skupno število udeležencev na ustanovah, ki so navedle podatek, 3006, leta 2020 pa 1860.

6 Vprašanje se je glasilo: »Kako potekajo vaši tečaji?« Med odgovori: *v živo; prek spleta – na daljavo; kombinirano – deloma v živo in deloma prek spleta* je bilo mogoče izbrati več možnosti.

in zdravstvenimi ustanovami, podjetji, upravnimi enotami, centri za socialno delo, Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje in drugimi organizacijami. Oblike sodelovanja so različne: dva organizatorja izpostavljata zgolj informiranje oz. promocijo tečajev na ustanovah, s katerimi so povezani, na dveh ustanovah pripravljajo dogodke, katerih program sooblikujejo tečajniki, na dveh udeležence peljejo npr. v knjižnico, na banko ali v zdravstveni dom, kjer lahko v realnih situacijah preizkusijo usvojeno znanje jezika. Pri sodelovanju z osnovnimi šolami je v ospredju vključevanje staršev. Nekateri ponudniki pravijo, da sodelujejo pri ugotavljanju izobraževalnih potreb, motivaciji in usmerjanju udeležencev na tečaje, ne navajajo pa, s kom pri tem sodelujejo in kako. 32 % ponudnikov (kljub vprašalnici *kako*) navaja zgolj, s kom sodelujejo, ne pa tudi, na kakšen način.

54 % sodelujočih ustanov se prijavlja na razpise za sofinanciranje izvedbe tečajev. Od tega največ (68 %) na razpise Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, 58 % na razpise Ministrstva za notranje zadeve, ki financira program *Začetna integracija priseljencev*, in 28 % na lokalne razpise. Nekateri sodelujejo še v razpisih drugih državnih organov ali Evropskega socialnega sklada.

3.3.4 Udeleženci tečajev

34 ustanov je podalo podatek o približnem številu udeležencev na absolutno vseh do maja 2021 izvedenih tečajih za odrasle. Večinoma so našli do 400 udeležencev (13 ustanov do 100, 13 med 125 in 400, 8 pa 600 in več). Ponudniki, ki vodijo evidenco o razlogih za udeležbo na tečajih, kot najpogostejši razlog navajajo delo – udeleženci se jezika učijo, da bi dobili ali obdržali službo. Temu tesno sledi potreba po znanju jezika za pridobitev državljanstva ali za evidenco Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, za kar je treba opraviti izpit na osnovni oz. vstopni ravni. Tega dvojega Kobos in Pirih Svetina (2009: 206) nista zabeležili kot pogostih motivov za učenje jezika. Znanje jezika za evidenco Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje do leta 2020⁷ ni bilo potrebno. Zanimivo pa je, da raziskava iz leta 2009 ni pokazala, da se tuji tečajev slovenščine udeležujejo zaradi pridobitve slovenskega državljanstva, čeprav je znanje slovenščine eden od pogojev za to že od leta 1991 (*Zakon o državljanstvu Republike Slovenije*). Tretji pomemben razlog za učenje je integracija v okolje oz. lažja vsakodnevna komunikacija, sledijo želja po znanju slovenščine, družinski razlogi, študij in ugled.

Tečaji navadno potekajo v skupinski obliki, zato so nas zanimali kriteriji razvrščanja v skupine. V vprašalniku je bilo mogoče izbrati več odgovorov. Poleg predznanja, ki ga upošteva 73 % organizatorjev, so na 43 % ustanovah pozorni na prvi jezik udeležencev (Slovani/Neslovani), posamezne institucije pa upoštevajo tudi morebitne druge jezike, ki jih govorijo, njihovo pismenost in poklic. Predznanje ugotavljajo z intervjujem oz. pogovorom (62 %), uvrstitvenim testom (39 %) in samooceno⁸ (24 %), 27 % pa jih udeležencev ne deli po skupinah. Ti pojasnjujejo, da poučujejo le individualno ali pa

⁷ Zakon je bil sprejet decembra 2019, uresničevati pa se je dejansko začel leta 2020.

⁸ Udeleženci sami ocenijo raven svojega znanja in se uvrstijo v ustrezno skupino.

se na tečaj prijavi le za eno skupino udeležencev. Tisti, ki uporabljajo uvrstitveni test, pripravijo spletni vprašalnik ali izvedejo telefonski pogovor, več ponudnikov izvede pisni in ustni del.

3.3.5 Učitelji

Za kakovostno izvedbo tečaja je velikega pomena ustrezna usposobljenost izvajalcev,⁹ zato smo spraševali tudi po njihovi izobrazbi. V 94 % ustanov poučujejo učitelji slovenščine, v 21 % pa (tudi) študenti slovenistike in drugi – diplomanti slavistike, učitelji drugih jezikov, prostovoljci, ki so govorci maternega jezika udeležencev, sociologi kulture in kulturologi. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport sicer jasno določa, kdo lahko poučuje na tečajih, kjer se izvajajo javnoveljavni programi, toda vprašanje je, ali imajo poučujoči tudi znanja, ki uradno niso zahtevana, bi bila pa za kakovostno izvedbo tečajev nujna.

Kobos in Pirih Svetina (2009: 207) sta ob analizi ankete zapisali, da bi bilo dobro pridobiti tudi podatke o izkušnjah s poučevanjem tujcev, letniku študija pri učiteljih študentih in udeležbi na izobraževalnih seminarjih. V svojo anketo smo iz metodoloških razlogov¹⁰ vključili le slednje. Do uvedbe bolonjskega sistema študij slovenistike ni usposabljal za poučevanje SDTJ, zato nas je zanimalo, ali so učitelji za delo, ki ga opravljajo, opravili dodatno izobraževanje. 42 % ponudnikov navaja, da ne. Na tem mestu bi bilo smiselno ločiti tiste, ki so bili deležni usposabljanja znotraj bolonjskega študija, od drugih, ki niso posebej pridobivali znanj s področja SDTJ, vendar teh podatkov nismo pridobili. Učitelji, ki so se dodatno usposabljali, so se izobraževanje v veliki večini udeležili na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik ali v sklopu programa *Začetna integracija priseljencev*, nekateri tudi na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo ali pa so izvedli interno usposabljanje z mentorstvom. Na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo nismo našli izobraževanja s tega področja, niti nismo prejeli odgovora na vprašanje v zvezi s tem, zato ta odgovor štejemo kot nezanesljiv. Organizator ene od ustanov navaja, da so se tamkajšnji učitelji usposabljali z vsebinami programa *Change Network* ameriške skupnosti OF/BY/FOR ALL.¹¹ Ob analizi programa, ki zajema predvsem splošne mehke veščine, nismo našli ničesar, kar bi se konkretno dotikalo tujcev, priseljencev, jezikov ali slovenščine, kar pomeni, da bi lahko še kak odstotek predstavili k odgovoru *ne*.

3.3.6 Gradiva

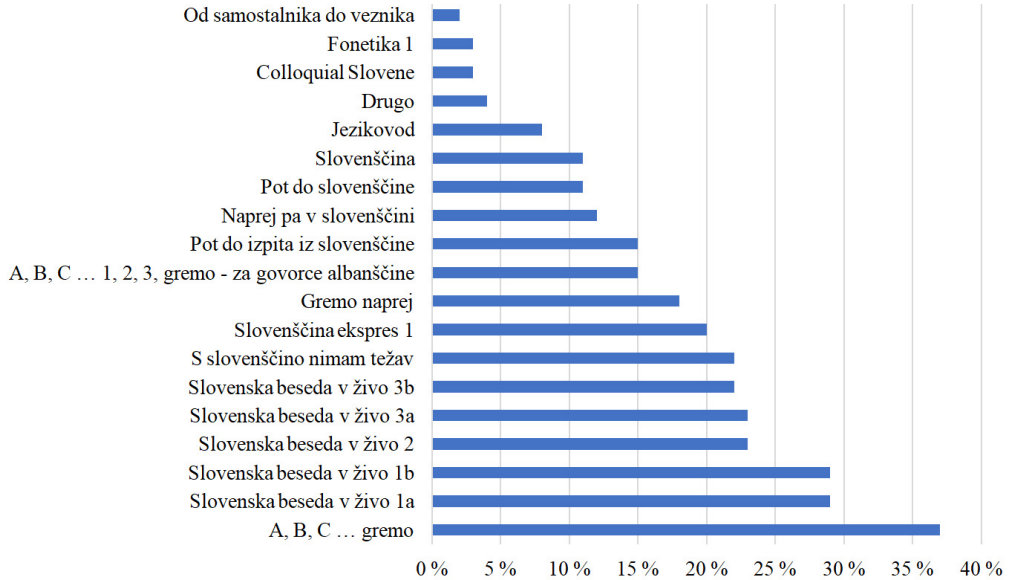
V zadnjih dveh desetletjih je nastalo veliko priročnikov za učenje in poučevanje SDTJ. Največ jih je izdal Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. Zanimalo nas je, kateri učbeniki in druga gradiva se uporabljajo na tečajih slovenščine za

9 O razlogih za to na tem mestu ne bomo razpravljali, sicer pa o tem pišeta npr. Pirih Svetina (2009) in Fras (2019).

10 Če bi želeli pridobiti vse te podatke, bi bilo smiselno pripraviti vprašalnik za učitelje, ne za organizatorje, ki so odgovarjali za vse učitelje skupaj.

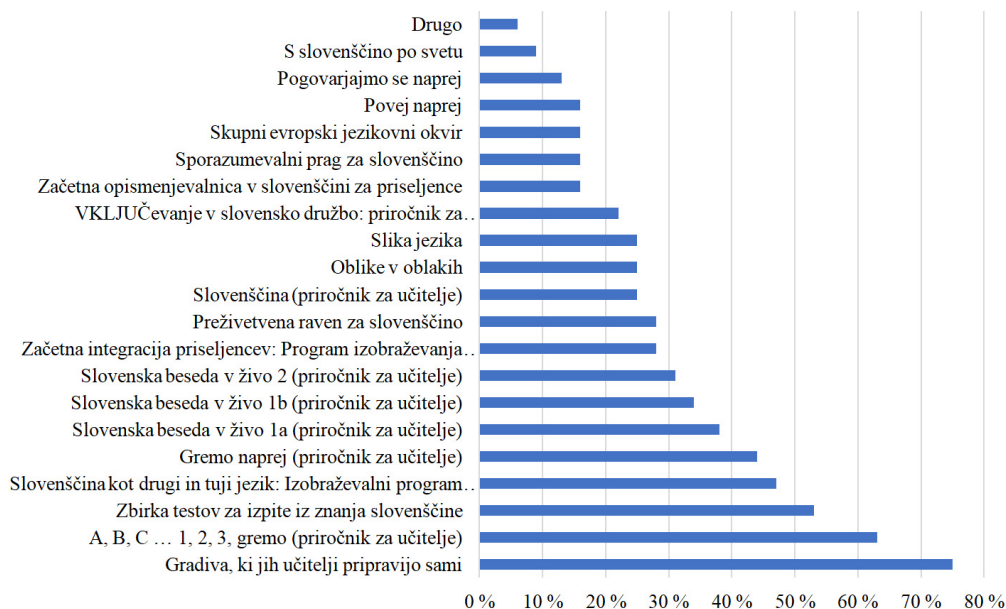
11 Nevladna organizacija s sedežem v Kaliforniji (ZDA), katere poglobljena dejavnost je pomoč organizacijam pri širjenju inovativnih praks za doseganje inkluzivnosti.

odrasle. Mogoče je bilo izbrati več ponujenih odgovorov (Graf 1), organizatorji pa so lahko dodali še druge. Izkazalo se je, da učitelji izbirajo veliko različnih učbenikov. Najpogosteje je bil izbran učbenik za začetnike *A, B, C ... gremo*, sledijo mu učbeniki iz serije *Slovenska beseda v živo* in učbenik za nadaljevalno stopnjo *S slovenščino nimam težav*. Več podatkov je razvidnih iz Grafa 1.

Graf 1: Učbeniki, uporabljeni na tečajih slovenščine za odrasle, maj 2021.

Drugi učbeniki, ki jih uporabljajo učitelji, so: *Čas za slovenščino* (namenjen najstnikom), *Basic Grammar of the Slovene Language: Language manual*, *Slovenščina, po korakih do odličnega znanja* in *Mala vadnica slovenskega jezika*. Slednja sta nas presenetila, saj sta namenjena učenju slovenščine kot prvega jezika. Poleg učbenikov učitelji uporabljajo še druga gradiva. 75 % organizatorjev navaja, da dodatna gradiva učitelji pripravljajo sami, med priročniki za učitelje jih največ uporablja *A, B, C ... 1, 2, 3, gremo: Priročnik za učitelje*, zelo priljubljena je tudi *Zbirka testov za izpite iz znanja slovenščine*. Več podatkov je razvidnih iz Grafa 2.

Graf 2: Druga gradiva, ki jih uporabljajo učitelji.

3.3.7 Dodatne dejavnosti

Na vprašanje, ali v okviru tečajev ponujajo dodatne dejavnosti, 41 % izvajalcev odgovarja pritrdilno. Navajajo predvsem obiske kulturnih ustanov, uradov in tržnic, ogleda kulturnih prireditev, raznovrstne delavnice in ekskurzije. Ena od ustanov izpostavlja, da v sklopu tečaja za ženske obiščejo šolo, ki jo obiskujejo otroci udeleženk, svetovalna delavka pa jim predstavi podporne mehanizme za priseljence. Nekateri omenjajo tudi dogodke, namenjene stiku s Slovenci, npr. druženje z domačini v kraju, kjer poteka tečaj, ali slovenski tabor – dodatno učenje jezika med kampiranjem.

4 Aktualne priložnosti pri učenju in poučevanju SDTJ

Analiza ponudbe in izsledki vprašalnika odpirajo nova vprašanja, predvsem pa bolj ali manj neposredno kažejo na mnoge priložnosti na področju učenja in poučevanja SDTJ. V nadaljevanju se dotikamo le nekaterih.

4.1 Dostopnost tečajev

Število ponudnikov tečajev se je v 12 letih od raziskave Kobos in Pirih Svetina (2009) podvojilo, a vprašanje dostopnosti ostaja aktualno. Čeprav po cenah nismo spraševali, so jezikovni tečaji kot dodatek k vsem ostalim stroškom življenja za povprečnega udeleženca dragi, na kar sta opozorili že Kobos in Pirih Svetina (2009: 207). Finančna dostopnost se je za priseljence iz tretjih držav in brezposelne sicer izboljšala z uvedbo programa *Začetna integracija priseljencev* in tečajev za brezposelne, ki omogočajo brezplačno učenje jezika, vsem ostalim pa ostajajo na voljo le plačljivi tečaji. Vprašanje je, ali izvajalci možnosti, ki jih ponujajo razpisi (nanje

se prijavlja 54 % sodelujočih ustanov), dovolj izkoriščajo. Postavlja se tudi vprašanje pomoči lokalne skupnosti – glede na to, da je uspešna integracija priseljencev občinam gotovo v interesu, bi lahko posebno tiste, ki zaznavajo več priseljevanja tujcev, v večji meri financirale tečaje ali vsaj kako drugače pripomogle k dostopnejšemu izvajanju le-teh. Korak naprej bi bilo že ustrezno obveščanje ljudi o tečajih. Priložnost vidimo tudi v prostovoljnem poučevanju, ki bi učenje jezika – četudi zgolj na ravni preproste konverzacije¹² – omogočilo vsaj nekaterim priseljencem, ki si tega sicer ne morejo privoščiti. Prostovoljstvo na tem področju se počasi razvija, bi pa lahko stanje še močno izboljšali, npr. s postavitvijo portala, ki bi povezoval priseljence (in druge tujce) s prostovoljci iz cele Slovenije.

Drug vidik dostopnosti je lokacija. Čeprav izvajalce tečajev najdemo skoraj povsod po državi, je lahko za tiste, ki nimajo avtomobila, varstva otrok ipd., kraj v sosednji občini še vedno preveč oddaljen. Rešitev je prišla z razvojem tehnologije, v prakso pa je bila širše uvedena med epidemijo – mnogi izvajalci so v svojo ponudbo umestili tečaje na daljavo. Vprašanje je le, koliko ustanov bo ta način izvedbe na dolgi rok obdržalo v redni ponudbi. Tečaji na daljavo bi do neke mere omilili tudi tretji vidik nedostopnosti – časovni. Marsikomu delo ne omogoča udeležbe na tečaju, zato bi bilo poleg tega smiselno dodatno spodbuditi delodajalce, da bi zaposlenim omogočili učenje jezika okolja med delovnim časom.

4.2 Izobraževanje učiteljev

Izsledki raziskave kažejo, da učitelji z vsaj 42 % ustanov niso opravili nobenega usposabljanja za poučevanje SDTJ, toda do želenega znanja lahko tečajnike pripelje le dobro usposobljen učitelj. Zato bi ponudnike, še bolj pa učitelje same veljalo bolj motivirati za izobraževanje. Priložnosti so tudi na področju usposabljanja prostovoljcev. Po našem vedenju je edini, ki je izvajal in izvaja usposabljanja za širšo zainteresirano javnost, Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, nazadnje maja 2022 (Letno poročilo 2017, 2018, 2020).¹³ Ljudem je treba približati problematiko (ne)dostopnosti učenja slovenščine za priseljence, jih navdušiti za prostovoljstvo in jih v prizadevanjih nato ustrezno podpreti.

4.3 Povezovanje z okoljem in dodatne dejavnosti

Približno tretjina ustanov navaja, da pri načrtovanju in izvajanju tečajev na različne načine sodeluje z lokalno skupnostjo, kar je vsekakor dodana vrednost za udeležence, ki se večinoma vključujejo v novo okolje. Nekateri izvajalci sodelujejo s šolami, kjer ponujajo tečaje slovenščine za starše, drugi so opazili potrebo po specializiranih tečajih npr. za albansko govoreče ženske. Druga dodana vrednost so za udeležence dodatne dejavnosti, ki jih nudi 41 % v raziskavi sodelujočih ustanov. Izstopajoča je na videz najpreprostejša dejavnost – druženje s Slovenci, domačini v kraju, kjer poteka tečaj. Navezava stikov s sokrajani je zelo pomembna za uspešno integracijo, pa tolikokrat

¹² Brez sistematičnega usposabljanja prostovoljci večinoma niso ustrezno usposobljeni za poučevanje SDTJ.

¹³ Gl. tudi <https://centerslo.si/za-ucitelje/za-prostovoljce/izobrazevanja-za-prostovoljce-prostovoljke/>.

umanjka ... Posamezni izvajalci so izpostavili zanimive, posnemanja vredne prakse (glej poglavje 3.3.7), ki bi jih veljalo zbrati in predstaviti ter k podobnim dejavnostim spodbuditi še druge.

5 Sklep

Področje SDTJ se širi in razvija, kar odraža tudi zemljevid izvajalcev tečajev slovenščine. V letu 2021 smo našli 102, kar je v primerjavi z raziskavo iz leta 2009 50 ponudnikov več. Njihovo število se je torej skoraj podvojilo, kar v veliki meri pripisujemo povečanju povpraševanja ob trendu priseljevanja, ki se je občutno okrepil med letoma 2005 in 2009 ter 2018 in 2020 (SiStat). Izsledki raziskave kažejo, da se je v 12 letih močno povečala raznolikost in specializiranost tečajev. Z nastopom epidemije so se razširili tečaji na daljavo, ki tudi v času, ko omejitve zbiranja v živo ni več, marsikje ostajajo v ponudbi. Na tečajih v veliki večini poučujejo učitelji slovenščine, ponekod tudi študenti slovenistike in/ali drugi. Slaba polovica se za to ni dodatno usposabljala, kar vsekakor nakazuje še veliko odprtega prostora za višanje kakovosti tečajev.

Pri načrtovanju in izvajanju tečajev približno tretjina ustanov sodeluje z različnimi organizacijami iz lokalne skupnosti. Ugotavljamo, da je neizkoriščenih možnosti še veliko, predvsem pri dveh tretjinah ponudnikov, ki se z lokalnim okoljem sploh ne povezujeta. Izvajalci se lahko ob tovrstnem sodelovanju namreč bolje seznanijo z izobraževalnimi potrebami ter se posledično s prilagajanjem ponudbe približajo potrebam priseljencev, najsilni bo to z izbiro vrst tečajev, načinov izvajanja le-teh ali organizacijo dodatnih dejavnosti, ki jih 59 % ponudnikov (še) ne nudi. V pričujočem prispevku smo se sicer osredotočili na tečaje in njihove izvajalce, v prihodnje pa bi bilo – če želimo narediti vsaj korak ali dva ciljni publiko naproti – smiselno raziskati tudi motivacijo in (z)možnosti priseljencev za učenje slovenščine.

Viri in literatura

- FRAS, Brina, 2019: *Didaktične značilnosti dela s tečajniki slovenskega jezika kot drugega/tujega jezika*. Magistrsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.
- KOBOS, Zuzanna Krystyna, PIRIH SVETINA, Nataša, 2009: Učenje in poučevanje slovenščine kot neprvega jezika v Sloveniji. Marko Stabej (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike. Obdobja 28*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 203–209. Na spletu.
- Letno poročilo 2016. Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik*, 2017. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/letno-poro%C4%8Dilo-2016_splet.pdf (dostop 9. 5. 2022)
- Letno poročilo 2017. Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik*, 2018. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. https://centerslo.si/wp-content/uploads/2019/01/LP-2017_splet.pdf (dostop 9. 5. 2022)
- Letno poročilo 2019. Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik*, 2020. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. https://centerslo.si/wp-content/uploads/2020/10/Letno-porocilo-2019_splet.pdf (dostop 9. 5. 2022)
- MOHORČIČ ŠPOLAR, Vida, 1998: Ljudske in delavske univerze v obdobju od 1945. do 1990. leta: Programi in učitelji v delavskih in ljudskih univerzah. *Letno poročilo o rezultatih raziskovalne naloge*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Na spletu.

- PIRIH SVETINA, Nataša, 2009: Izobraževanje za področje slovenščine kot drugega in tujega jezika. Marko Stabej (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike. Obdobja 28*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 203–209. Na spletu.
- PIRIH SVETINA, Nataša, 2020: Slovenščina, ki je ni bilo v javnosti. *Teorija in praksa* LVII/posebna številka. 21–39. Na spletu.
- SiStat = Podatkovna baza SiStat. <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl> (dostop 26. 9. 2022)
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela (ZUTD-E). *Uradni list RS* 75/2019 z dne 12. 12. 2019. Na spletu.
- Zakon o državljanstvu Republike Slovenije. *Uradni list RS* 1/1991 z dne 25. 6. 1991. Na spletu.
- ZEMLJARIČ MIKLAVČIČ, Jana, 1999: Slovenščina kot drugi/tuji jezik: zgodovina (Od začetkov do 1850). *Slavistična revija* XLVII/2. 245–260. Na spletu.
- ZEMLJARIČ MIKLAVČIČ, Jana, 2004: »Ali se učite slovenski? Kakó Vam dopade slovenščina?« Marko Stabej (ur.): *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. 40. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 188–192. Na spletu.